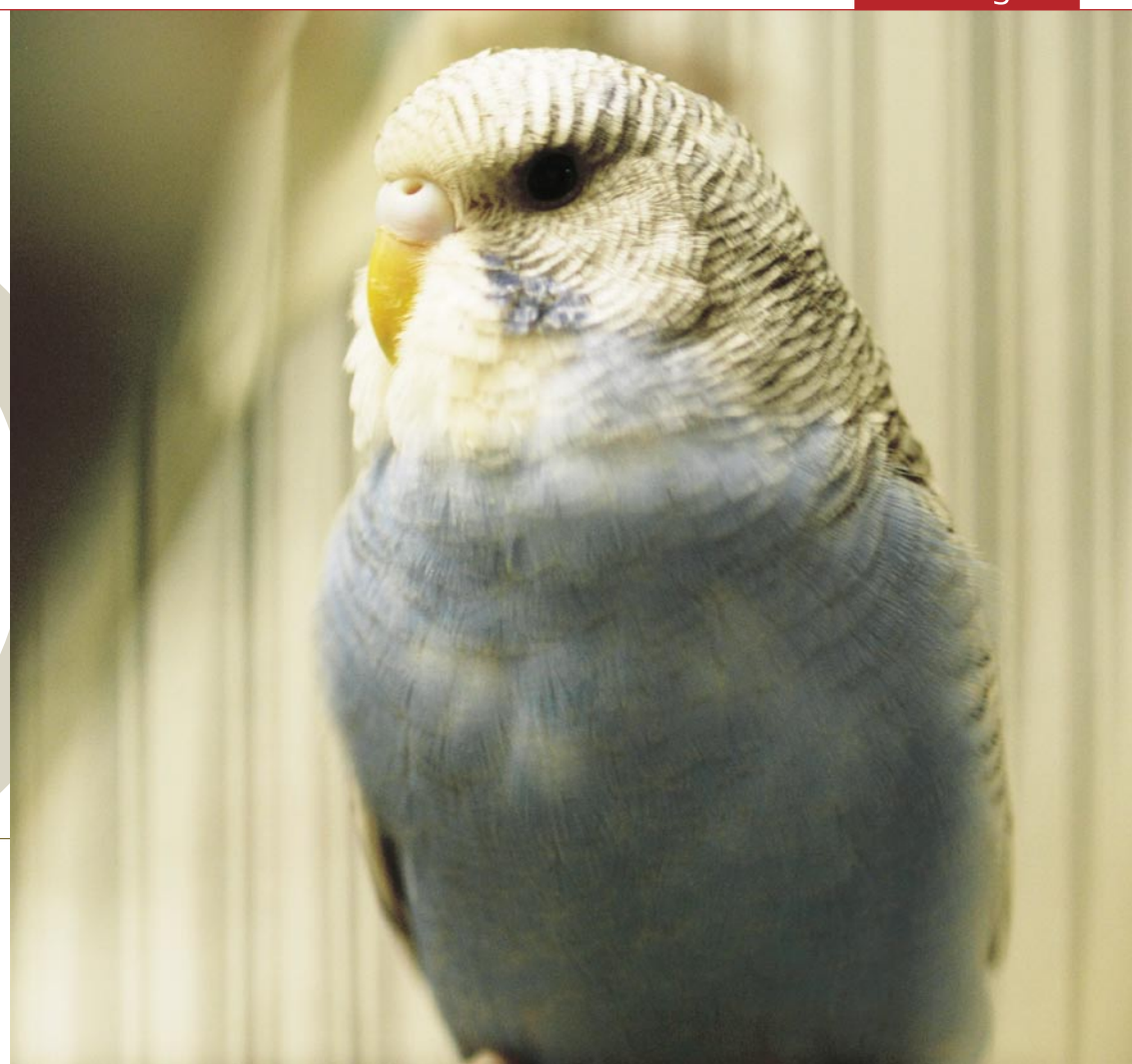

Veiledning om hold av undulat

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Denne brosjyren er utarbeidet av Mattilsynet i samarbeid med Norske Tropefuglforeningers Landsforbund og Dyrevernulliansen.

www.mattilsynet.no

Norske Tropefuglforeningers Landsforbund: www.norsktropefuglmarked.no
Dyrevernulliansen: www.dyrevernulliansen.org e-post: post@dyrevernulliansen.org

Til dyreeiere og de som tenker på å bli det

Å holde kjæledyr medfører et stort ansvar. Et dyr er ikke en "bruk og kast" vare, men et levende, følende individ som må behandles med omsorg og respekt for sin egenart. Som dyreeier må du spørre: hva kan jeg gjøre for at dyret får et godt liv, sett med dyrets øyne? Tenk nøye gjennom om et kjæledyr passer inn i ditt daglige liv. Hvis du velger å bli dyreeier har du ansvar for:

...å skaffe deg kunnskap om dyrets behov

Kjæledyr har behov for aktivisering og et levested som er tilpasset arten. Dyreartens levested i naturen gir en pekepinn om hvilke behov kjæledyret ditt har, for eksempel å være sammen med andre dyr av samme art, ha mulighet for å gjemme seg på et trygt sted eller å utforske nye miljøer. Hvis dyret ikke får oppfylt sine naturlige behov vil det føre til dårlig velferd. Dyr som kjeder seg, er ensomme, utrygge eller frustrert på annen måte kan utvikle atferdsforstyrrelser som overdreven aggresjon, urolighet eller slikking/plukking av pels/fjær. Sett deg grundig inn i hvilke behov kjæledyret ditt har ved å lese litteratur om arten.

...å aktivt forebygge sykdom, skade og smerte hos dyret

Som eier har man ansvar for å forebygge sykdom, hindre spredning av eventuell smitte, og begrense dyrets lidelse hvis det blir sykt eller skadet. Dette innebærer å vurdere om veterinær bør konsulteres. Noen ganger kan det forsvarlige være å avlive et lidende dyr fremfor å utsette det for langvarig smertefull behandling. Dette kan veterinæren hjelpe deg å vurdere. Avlivning av kjæledyr skal bare utføres av veterinær eller andre personer som vet hvordan dyret skal avlives momentant, uten å utsettes for lidelse.

Andre ting å tenke over:

Barn og dyr – Ikke alle dyr egner seg for barnefamilier. Barn må lære at dyr skal behandles forsiktig, og at dyr ikke er leker.

Godt naboskap – Kjæledyr kan oppfattes sjenerende av naboer, men et velfungerende dyrehold medfører sjelden alvorlige konflikter. Vis hensyn.

Ansvarlig avl – Bare friske, velfungerende dyr bør brukes i avl. Ukritisk avl kan føre til genetiske defekter som igjen kan føre til lidelse for dyrene. Velg alltid et friskt og velfungerende dyr som kjæledyr og forebygg uønsket formering. Husk at du som dyreeier har ansvar for at dyrets eventuelle unger får gode hjem.

Hilsen Mattilsynet

Undulaten er svært sosial av natur og bør fortrinnsvis holdes i par eller i flokk. Har du en fugl som er ikke er særlig tam og/eller er mye alene er det best for den å få selskap av en ektefelle.

Kort innføring i undulatens biologi

Undulatene er små, grønne parakitter (langhalede papegøyer) fra Australia. Der lever de i store flokker og hekker gjerne i kolonier hvor hunnene ruger i hule trær. Halvmodne gressfrø fra Australias gressletter er den viktigste matkilden, men de spiser også andre typer mat. Flokkene kan bevege seg over store områder hver dag på jakt etter føde og vann. Hunnene blir igjen i redene, ruger egg, varmer og mater de minste ungene. Hannene forsørger familien ved å samle mat som han gulper opp og mater hunnen med. Hannen tar over oppdrageransvaret når ungene kommer ut og skal lære å finne mat selv. I fangenskap har dette kjønnsrollemønsteret blitt noe utjevnet og mange hanner deltar mer inne i redekassen.

Oppdrett og hold av undulater som tamfugl ble først populært i England på 1840-tallet. Undulaten finnes nå i en rekke varianter når det gjelder farger, vinge- og kroppstegninger, og den er Norges mest populære burfugl. Den vanlige undulaten, som omsettes i store mengder i dyrebutikker, er mest kjent. Det finnes også en utstillingsvariant av undulat, ofte kalt engelsk undulat. Utstillingsundulatene har vært selektivt avlet i mange generasjoner med det resultat at de er mye større og fyldigere med annen hodefasong og reisning enn den vanlige undulaten. Er du interessert i å drive med utstillingsundulater kan du ta kontakt med Norske Tropefuglforeningers Landsforbund som kan gi deg mer informasjon.

Hva du bør tenke over – før du skaffer deg undulat

Før du kjøper en undulat må du være sikker på at du kan gi fuglen det den krever for å ha et aktivt og godt liv. En undulat som ikke trives er verken til glede for seg selv eller omgivelsene.

Det anbefales at familien leser om hvordan undulater skal stelles og temmes og sørger for at alle er godt forberedt på det nye familiemedlemmet. Det finnes en rekke bøker om undulater i handelen. De fleste gir deg god innføring i stell av fugler og valg av riktige fôrprodukter. Ikke minst lærer de deg å forstå fuglenes væremåte, noe som deg enda større glede av å oppleve dem på nært hold.

Undulaten er svært sosial av natur og bør fortrinnsvis holdes i par eller i flokk. Har du en fugl som er ikke er særlig tam og/eller er mye alene er det best for den å få selskap av en ektefelle. To hanner blir også gode venner og har stor glede i å beundre hverandres talegaver.

Dersom du ønsker å ha en enslig fugl må du ha mye tid til den og la den få være med familien der ting skjer. Moderne familier hvor begge ektefeller er yrkesaktive er et dårlig utgangspunkt for å ha en enslig, tam fugl. Er undulaten alene i perioder på dagen er det lurt å sette på radio som selskap. Stillhet er unaturlig for fugler som fra naturens side lever i støyende flokker.

Mange ønsker å temme én fugl før de anskaffer en partner til den. Dette kan være en fin måte å få et tillitsfullt fuglepar på, men ikke vent for lenge med å anskaffe fugl nummer to. I et undulatekteskap er det hunnen som er sjefen på hjemmebane. For en gammel "ungkar" kan det være en for stor overgang plutselig å skulle styres av et "geskjeftig kvinnfolk".

Fuglehold medfører en del støv og søl. Tomme frøskaller og løse dun fyker lett ut av buret og fint støv dannes også fra fjærene. Er dette et stort problem i ditt hjem bør du ikke bli fugleier.

En eller noen få undulater er vanligvis greie husdyr som ikke sjenerer nabolaget, de er velegnet også i blokkbebyggelse. Hannene kan imidlertid bli noe høy-røstede, og det er en kjent sak at de gjerne vil ha mange ord med i laget dersom det er gjester på besøk.

En undulat kan i fangenskap bli opptil 10 år. Det finnes også eksempler på undulater som har blitt langt eldre enn dette. Du må altså være forberedt på å stelle fuglen daglig i mange år hvis du skaffer deg undulat.

Barn og undulater

Undulater er populære familiemedlemmer, spesielt i barnefamilier. Unge fugler er lette å temme og de er nysgjerrige og lekne. De fleste kjenner noen som har en veldig tam og hyggelig fugl som attpåtil kan snakke litt, og ønsker seg en maken.

At barnet får nærkontakt med en levende fugl og lærer dens vesen å kjenne er en fin opplevelse å ta med seg senere i livet. På den annen side tåler ikke en undulat hardhendt behandling. Små barn eller husdyr i familien kan lett forårsake ulykker for fuglen. Barn har som oftest helt urealistiske forventninger til hvor fort fuglen skal bli tillitsfull, og de har sjelden tålmodigheten og de rolige bevegelsene som skal til for å temme en fugl. Det beste er derfor at voksne tar hovedansvaret for fuglen og temmingen, spesielt i familier med små barn.

Leveringsalder

En undulatunge bør ikke tas fra foreldrene før den kan spise selv, vanligvis fra seks ukers alder. Du bør legge frø løst i bunnen av buret, bruke hirsekolber, ekstra eggefôr/kraftfôr og dessuten sørge for at vann og mat er lett å finne når du får en så ung fugl i huset. Til gjengjeld er den unge fuglen meget lett å temme. Er det en tam undulat du vil ha bør du vente med kjøpet til du er sikker på at du finner et helt ungt individ.

En ung fugl med kraftig blå, grå eller grønn farge vil ofte ha rester av mørk pigment igjen på nebbet. Normaltegnede ungfugler har stripetegninger fra ryggen og helt ned mot vokshuden (feltet over nebbet med neseborene). Alle disse tegnene kan variere med fuglens kroppsfarger, tegninger og pigmentering ellers. Det samme gjelder synlig kjønnsforskjell. Unge hanner har normalt kraftigere hode og ofte lillarosa farge på vokshuden mens hunnene relativt raskt begynner å få hvitaktig pigmentering rundt neseborene.

Voksne fugler har en tydelig, ren hvit eller gul maske på "ansiktsdelen" av hodet. Hannen har vanligvis en metallblå vokshud over nebbet, mens hunnens er mer kittfarget eller brunlig og ofte litt fortykket. Fugler som er brokete eller i lyse fargevarianter viser ikke alltid disse fargene så tydelig.

Undulaten i ferien

Undulaten kan være med på hytte- og campingturer hvis buret kan plasseres trygt for barn, hunder, katter og rovfugler på feriemålet. Fuglen må ikke settes igjen i en varm bil og tåler ikke trekk fra bilvinduer. En mindre transportkasse kan være mer egnet under selve bilturen enn et stort bur.

Ellers er det som oftest ikke så vanskelig å få en hyggelig nabo til å ta seg av fuglen. En fornuftig fugleier planlegger slikt i god tid før ferien. Gi nøye instruksjoner om rutiner for stell og fôring, og oppgi også nummeret til veterinæren i tilfelle noe uforutsett skulle skje.

Krav til miljø og nødvendig utstyr

En vanlig undulat koster omkring 350 kr i dyrebutikken. Innkjøpskostnadene vil variere, særlig med hvilket bur du velger.

Bytt gjerne ut sittepinnene i ferdigkjøpte bur med naturgreiner (for eksempel fra usprøytete frukttrær). Dette gir fuglene anledning til naturlig atferd med gnaging av bark og knopper, noe som også gir nebbet naturlig slitasje.

Bur/voliére

Når du kjøper fugl er det viktig å legge mye omtanke og helst noen ekstra penger i å kjøpe et godt bur. Det bør være størst mulig og gi undulaten mulighet til å fly mellom sittepinnene. Unngå små, runde bur. Fra 80 cm lengde og oppover er å anbefale. Selv om du har planer om å slippe fuglen ut hver dag, vil det helt sikkert være mange ganger dette ikke passer så bra. Buret må derfor kunne være et fullverdig hjem for fuglen, samtidig som det verner den for farer utenfor. Tenk også på at buret skal være solid og lett å holde rent. Et skikkelig bur koster fra kr 1000 og oppover.

Bytt gjerne ut sittepinnene i ferdigkjøpte bur med naturgreiner (for eksempel fra usprøytete frukttrær). Dette gir fuglene anledning til naturlig atferd med gnaging av bark og knopper, noe som også gir nebbet naturlig slitasje.

Et voliére (ekstra stort bur) anbefales, særlig hvis du vil holde flere fugler sammen. Det kan bygges innendørs, gjerne med egen uteavdeling til sommerbruk. Her finner du mange tips i bøker. En dyrebutikk kan hjelpe deg med å bestille ferdige voliére-elementer eller fuglenetting hvis du velger å bygge voliére selv.

Buret bør plasseres på et stødig underlag, helst inntil en vegg og utenfor rekkevidde for eventuelle små barn, hunder og katter. Det bør stå lyst, men ikke slik at fuglen kan bli overopphetet av direkte sol eller andre varmekilder. Trekk fra åpne vinduer og dører er også svært skadelig. Plassering rett ved fjernsynsapparatet, i kjøkken med stekeos, damp og bruk av teflonprodukter, passiv røkning o.l. kan være helseskadelig for fuglen. Holdes fuglen som tamt familiemedlem bør den få en sentral plassering i huset hvor den får følge med på det som skjer og kommunisere med familien.

Tamme og tillitsfulle fugler bør gis anledning til å fly løs i rommet, helst hver dag. Du bør alltid være til stede og ha kontroll over situasjonen. Vanlige farer er åpne vinduer, andre husdyr, giftige planter, biting på ledninger, åpne flammer, fulle oppvaskkummer og ubetenksomme småbarn. Fugler kan også falle ned bak tunge skap eller kripe inn i de underligste smutthull. Er det ikke mulig å slippe fuglene ut i rommet for å fly må buret eller voliéret være så stort at fuglene kan tilfredstille flygebehovet inne i det.

På varme, vindfrie sommerdager kan buret godt flyttes utendørs, for eksempel på terrassen. Fuglen må alltid ha mulighet til selv å søke skygge, fest håndkle eller lignende over deler av buret. Du må også sikre buret mot katter, hunder og ikke minst rovugler som for eksempel skjærer.

Å spise sand er viktig for undulatens fordøyelse. Sand med knuste småskjell er i tillegg en fin kalkkilde.

Rengjøring

Buret bør rengjøres ukentlig. Fôrkopper med bløtt fôr, vannbeholdere etc. må tømmes og vaskes daglig. Nødvendig renhold av voliérer avhenger av fugletetthet, størrelse og bunnforhold.

Skjellsand

Å spise sand er viktig for undulatens fordøyelse. Sand med knuste småskjell er i tillegg en fin kalkkilde. Det er ofte praktisk å strø sand i bunnen av buret, da unngår du at avføring setter seg fast rett på burbunnen.

Leker

Undulaten er nysgjerrig og leken. Det finnes mange velegnede leker i handelen, som for eksempel bjeller og husker. De senere årene har det også dukket opp "beskjeftigelsesleker" som er fin aktivisering for fuglene. Speil og kunstige plastikkundulater er veldig populære hos enslige fugler, som opplever dette som en slags partner. Slike leker kan imidlertid ikke erstatte en levende ektefelle. Det kan være lurt å vente med slikt leketøy til fuglen er tam, slik at ikke leken får all oppmerksomhet.

Fôring av undulat

Fuglen må alltid ha tilgang på friskt vann, helst via en "vannkolbe" eller drikkeflaske som gjøres ren daglig. Mange undulater setter også pris på et badekar, som lettest henges i en buråpning.

For ensidig, fetende og feil ernæring er den vanligste sykdomsårsak blant tamfugler, så du bør sette deg nøye inn i hva som er anbefalt diett for undulater. En god frøblanding bør utgjøre hovedfôret. Dessuten bør fuglen få tilskudd av kraftfôr, mineraler og vitaminer. En kalkblokk med jod og evt. andre mineraltilsetninger er også obligatorisk. Det finnes en rekke gode produkter på markedet, spør din lokale dyrebutikk.

Fra din vanlige husholdning bør fuglen få varierte smakebiter av brød, hardkokt egg, frukt og rå grønnsaker (revet gulrot er populært). I sommerhalvåret er friske løvetannblader, vanngress og ikke minst små bunter av gresstrå med frø populært. Pass på at grøntfôr som plukkes utendørs ikke er forurenset av sprøytemidler, veistøv eller lignende.

Fugler flest liker ekstra godt å bli klødd på hodet. De løfter hodefjærene for å vise at de liker å bli klødd.

”Fuglegodterier” selges i mange varianter og bør brukes med måte, spesielt typer som er svært fetende. Gi aldri avokado, som er giftig for fugler, eller kål, som er for sterkt for magen. Gi heller aldri fugler svært salte eller søte ting som cola, potetgull, salt mat eller lignende.

Håndtering og temming

Undulater er sosiale vesener. En tam fugl krever mye kontakt med sin eier. Ekstra stas er det å sitte på fingeren nær opp til munnen og prate eller bli pratet med. Ofte vil fuglen gulpe opp og tilby halvfordøyde frø og bokse med nebbet. Fugler flest liker ekstra godt å bli klødd på hodet. De løfter hodefjærene for å vise at de liker å bli klødd.

Ved temming av undulatunger og ungfugler må du ha rolige bevegelser, bruke god tid og være tålmodig. Ha hånden din inni buret mens du prater med fuglen, men ikke forfølg den rundt i buret. Når fuglen har vent seg til dette kan du trykke en finger rolig mot brystet dens. Da vil den nesten automatisk klatre opp på fingeren din. Prat med den, tilby godbiter og klø den på hodet inni buret. Først når den er vant til å gå på hånden din kan du begynne å ta den ut av buret.

Taletrening er tålmodighetsarbeid. De fleste begynner med å gjenta fuglens navn. Snakk høyt og tydelig, ellers får du bare utydelig mumling tilbake. Det tar ofte tid å lære fuglen det første ordet mens de neste ordene går lettere. Hannene er vanligvis de beste talerne.

Fugler som ikke er tamme fraber seg intim menneskelig kontakt og dette må respekteres. Må de håndteres en gang i blant er det best med et fast grep: la tommel og pekefinger støtte hodet på hver side, slik at fuglen ikke får anledning til å vri hodet og bite. De andre fingrene låser kroppen slik at vingene fikseres i normal stilling inntil kroppen og ikke skades.

Oppdrett

Det å drive oppdrett er et stort ansvar. De fuglene du er med og setter til verden skal få en bra oppvekst med riktig ernæring og senere gode hjem. Du må også ta ansvar for arten som helhet ved at du ikke avler videre på svake, misformede eller syke dyr.

Fuglene bør være minst ett år gamle, ikke i fjærfelling, og ellers i god hekkedisjon for å brukes i avl. Ikke la fuglene ha mer enn to kull unger av gangen

Den beste medisinen er å forebygge sykdom og skade med riktig ernæring og omtanke for å unngå fysiske ulykker.

før de får et halvt års hvilepause ved at du fjerner tilgjengelig redeplass og redemateriale.

Riktig ernæring er spesielt viktig, både før og under hekketiden. Ekstra eggefôr, kraftfôr, mineral- og vitamintilskudd hører med. Les bøker, søk råd i faghandelen og hos erfarne fugleiere.

Et undulategg ruges i 18 dager før en naken og hjelpeløs kylling skjærer og presser seg ut. Den er helt avhengig av foreldrenes pleie de første ukene av sitt liv. Det er en stor opplevelse å følge med på fuglens familieliv. Et undulatpar lar seg vanligvis ikke forstyrre av at du tar noen raske kikk ned i redekassa hver dag.

Forebyggende helsestell

Fuglene er meget nøye med fjærpleie og greier dette vanligvis utmerket selv. Nye fjær vokser ut som pigger med et hylster ytterst som fuglene fjerner. De har fra naturens side myteperioder (skifte av fjærdrakt) et par ganger i året. I denne tiden er det ekstra viktig med vitamin- og mineraltilskudd.

En frisk undulat som får riktig ernæring og lever et aktivt liv, vil vanligvis ikke ha problem med at nebb og klør blir for lange. En ørliten skjevhet i nebb eller tær kan likevel forårsake at disse ikke slites normalt og derfor må klippes. Ta et fast grep om fuglen, hold den i godt lys slik at du unngår å klippe i blodårene, og bruk en negleklipper. Søk råd hvis du føler deg usikker.

Øyne og ører (sistnevnte under kinnfjærne) trenger ingen oppmerksomhet, med mindre det oppstår skader/betennelser og lignende. I slike tilfeller må du søke veterinærhjelp.

Helse og sykdom

En frisk fugl har klare øyne, stram ren fjærdrakt, er i normal aktivitet og har god appetitt. Den kan ha noen hvileperioder på dagen, men våkner momentant ved forstyrrelser. Den beste medisinen er å forebygge sykdom og skade med riktig ernæring og omtanke for å unngå fysiske ulykker.

Fysiske skader på kroppen, hjernerystelser, brukne vinger og bein er lett å oppdage. Bruddskader og store sår krever veterinærhjelp. En øm, forstuet fot vil vanligvis leges på noen få dager ved at fuglen selv ikke belaster den og holder den i ro. Små, ubetydelige sår kan man rense selv og evt. forsegle med flytende plaster.

Løs mage, slim omkring nebb og lignende kan være tegn på en rekke sykdom-

Enkelte sykdommer kan smitte mellom fugl og mennesket. Ikke ha for intim kontakt hvis fuglen viser sykdomstegn eller når du selv er forkjølet.

mer som må diagnostiseres etter prøver hos veterinær.

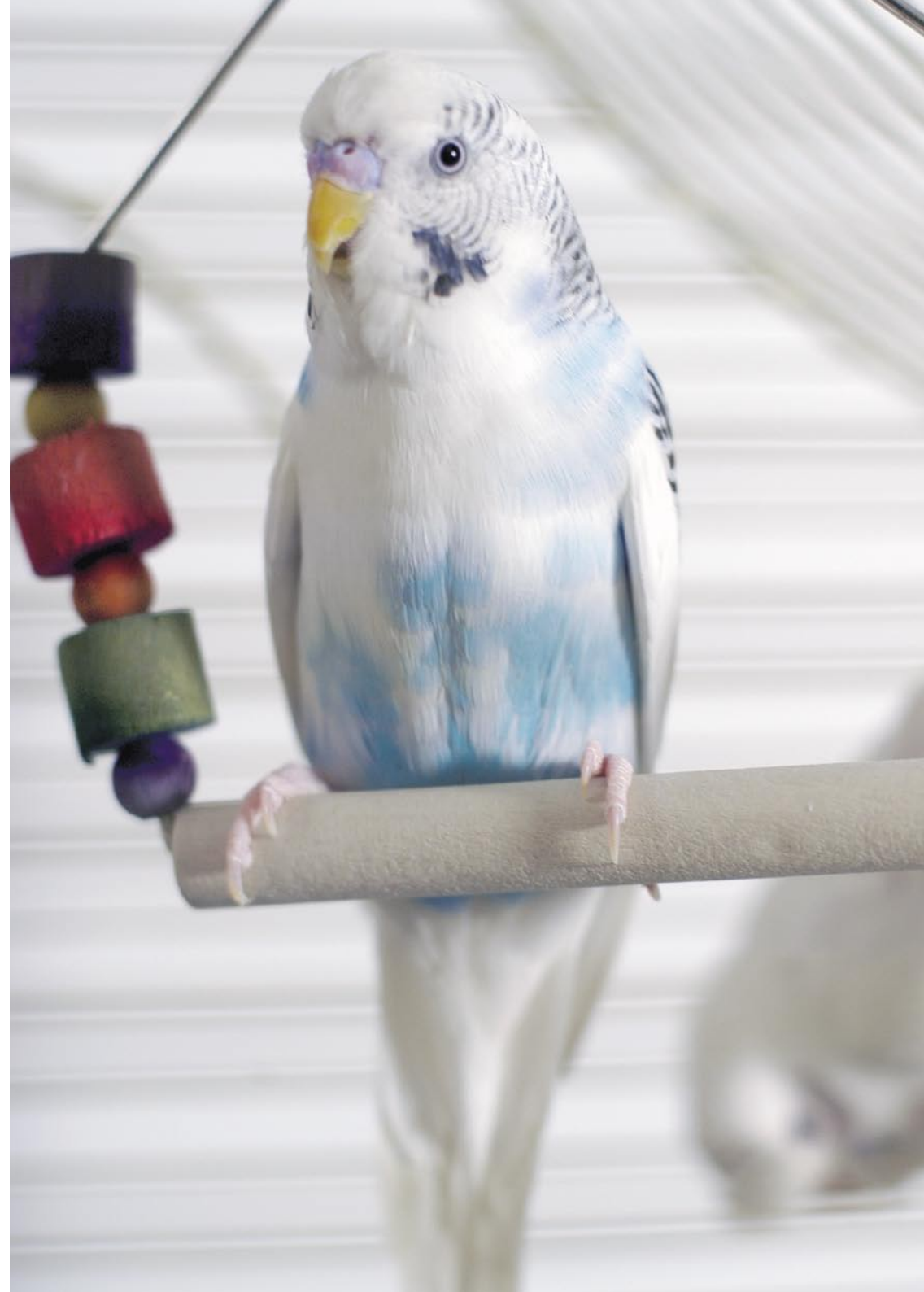
For en hunnfugl kan løs mage være tegn på at hun snart skal legge egg. Har hun i tillegg fyldig buk og får plutselig dårlig almenntilstand og vansker med å fly, kan dette skyldes at egget ikke kommer ut på normalt vis. Ved å undersøke fuglen forsiktig vil du kunne kjenne egget inni den oppsvulmede buken. Varme, ro og noen dråper kroppsvarm olje i kloakkåpningen kan hjelpe. Kommer ikke egget ut og tilstanden forverres må du søke hjelp raskt, hos fugleveterinær eller erfarne oppdrettere.

De fleste sykdommer kommer "snikende". Fuglen blir kanskje noe roligere enn ellers. Kanskje taper den kroppsfylde og blir tynn slik at brystbeinet tydelig kan kjennes, eller den blir tykk, får mage, svulstformede utvekster eller lignende. Slimete oppkast, kramper, brusing med fjærene og unormalt mye soving er sikre sykdomstegn. Ofte vil ikke eieren skjønne at fuglen er syk før den er døende. Derfor er det viktig å reagere raskt og søke veterinærhjelp med én gang i stedet for å vente og se.

Førstehjelp når en fugl er syk er ro og ekstra varme. Dessuten må du nøde den til å spise, vekke den litt og tilby sukkervann, hirsekolber m.m. En syk fugl dør fort hvis den ikke får i seg tilstrekkelig næring.

Smitte

Enkelte sykdommer kan smitte mellom fugl og mennesker. Ikke ha for intim kontakt hvis fuglen viser sykdomstegn eller når du selv er forkjølet. Skulle noen i husstanden bli utsatt for kraftige lungebetennelser og luftveisinfeksjon bør det nevnes at det er fugl i huset, slik at pasienten for sikkerhets skyld sjekkes for papegøyesyke (*aviær klamydiose*).

Disse brosjyrene er et samarbeidsprosjekt mellom Mattilsynet og interesseorganisasjoner. Hensikten er å gi grunnleggende kunnskap og veiledning til deg som har eller tenker på å skaffe deg kjæle- eller hobbydyr. Brosjyrene kan også lastes ned i pdf-format på www.mattilsynet.no

